

Døgnanbragte unge og rusmidler

Døgnanbragte unge, der bruger rusmidler, er en udfordrende cocktail at håndtere for anbringelsesstederne. Men det kan sagtens lade sig gøre at arbejde pædagogisk med de udsatte unge og deres brug af rusmidler, mens de er anbragt.

AF SUSANNE PIHL HANSEN
& PETER JENSEN

'Yes! Vi har lige fået en ung med et forbrug af rusmidler ind på vores institution – så har vi endelig fået noget at tage fat på!' Sådan udbrod en af deltagerne midtvejs i udviklingsprojektet 'Døgnanbragte Unge og Rusmidler' og smøgede næsten bogstaveligt talt sine ærmer op. Samme deltager indledte ellers starten af projektføreløbet med at erklære: *'Vi har ingen unge på vores institution, der bruger rusmidler, for det er jo forbudt hos os. Og hvis vi opdager, at de gør det alligevel, kan vi ikke rumme dem – så bliver de sendt videre til nogen, der kan det der med rusmidler.'*

Lidt karikeret illustrerer denne deltagers udsagn den udvikling, som deltagerne gennemgik i løbet af det toårige udviklingsprojekt 'Døgnanbragte Unge og Rusmidler'.

Ved opstarten var døgnanbragte unge og rusmidler en (næsten) uoverkommelig eller i hvert fald noget besværlig udfordring for deltagerne og de i alt 9 anbringelsessteder, de kom fra. Nogle anbringelsessteder håndterede de unges brug af rusmidler, som ovenstående deltager beskrev det. Andre anbringelsessteder reagerede prompte på de unges brug af rusmidler (eller på mistanken alene) med kontrol (fx urinprøver) eller sanktioner (fx 3 uger i et ensomt beliggende sommerhus i Sverige sammen med to voksne). Andre igen var bare frustrerede og følte sig magtesløse.

Uanset hvordan udfordringen blev grebet an, var oplevelsen blandt

deltagerne i januar 2007, at det nok ikke var helt godt. At det måtte kunne gøres bedre...

Her ved afslutningen af projektføreløbet i november 2008 er kombinationen af døgnanbragte unge og rusmidler stadig en udfordring for deltagerne, men den er ikke længere uoverkommelig. Eller som en anden deltager udtrykte det: *'Nu gør vi det bare! Nu går vi til rusmidlerne på samme måde, som vi går til alle de andre problemstillinger, de unge kommer med.'*

Hvad er det, der gør, at deltagerne undervejs i projektføreløbet er gået fra usikkerhed (og for nogle vedkommende måske snarere:

skråsikkerhed) til et meget mere nuanceret syn på, hvordan man kan håndtere de unge, der bruger rusmidler, mens de er anbragt?

Som vi ser det, kan der trækkes flere læringspunkter frem fra projektføreløbet. Læringspunkterne er opstået/tillært undervejs i projektføreløbet, men ikke nødvendigvis i nedenstående rækkefølge og naturligvis i forskellig grad hos de forskellige deltagere. Samlet set har læringspunkterne været med til at kompetenceudvikle de døgmedarbejdere, der deltog i projektet, sådan at de i dag føler sig bedre klædt på til at håndtere den udfordrende cocktail, som anbragte

unge og rusmidler udgør for mange anbringelsessteder.

Kortlægning og diskussion af forskellige holdninger

Først og fremmest har deltagerne undervejs fået diskuteret holdninger, både deres egne, kollegaernes, anbringelsesstedets, de unges og omgivelsernes holdninger.

Rusmiddelområdet er i høj grad et meget holdningspræget område. I modsætning til så mange andre problemstillinger, udsatte unge kan komme ud for, er viden og holdninger til brug af rusmidler ofte (også) baseret på den enkeltes personlige holdninger og erfaringer, snarere end på videnskabelig og socialfaglig viden om rusmidlerne og deres virkning.

Derfor brugte deltagerne den første del af projektførløbet til at afdække og afklare de mange forskellige holdninger til rusmidler. Deltagerne undersøgte deres egne og kollegaernes holdninger og erfaringer og fik derved et fælles udgangspunkt i medarbejdergruppen til at håndtere problematikken. De interviewede også de unge (både unge, der var anbragt, og tidligere anbragte unge) om deres syn på 'unge og rusmidler' – og blev med ét rigtig meget klogere på, hvor meget rusmidler rent faktisk fylder i de unges liv, uanset om de selv bruger dem eller ej. Fx var det interessant, at flere af de unge mente, at sådan cirka 100 % af den danske ungdom ryger hash næsten dagligt! Det må jo betyde, at hashen fylder en hel del i de kredse, de unge færdes i...

Deltagerne interviewede også en række vigtige interessenter med betydning for det enkelte anbringelsessted, fx den anbringende sagsbehandler, forældrene, tilsynsmyndigheden eller politiet i lokalområdet. Flere af deltagerne havde en forventning om, at omgivelserne ville problematisere, at de arbejdede med unge, der bruger rusmidler under anbringelsen. For

som ansvarligt anbringelsessted kan man jo på ingen måde tillade, at de unge bruger rusmidler (i hvert fald ikke de illegale) – og risikerer man ikke at komme til at legalisere brug af rusmidler, hvis man ikke stopper de unges brug af rusmidler øjeblikkeligt? Det kunne jo også smitte de andre unge...

Det viste sig dog, at interessenternes holdninger var noget mere nuancerede. Langt de fleste mente, at anbringelsesstederne både kan og skal arbejde pædagogisk og udviklingsorienteret med de unges aktuelle brug af rusmidler: De unge er jo netop anbragt for at få hjælp og støtte til problemstillinger, som de ikke selv har kunnet håndtere derhjemme.

Relevant viden, der kan bruges i den daglige praksis

Udgangspunktet for projektet var, at man ikke behøver at være en ny Henrik Rindom for at arbejde med døgnanbragte unges brug af rusmidler. Men en vis portion faktuel viden om rusmidlerne, fx om deres udbredelse og virkning, er selvfølgelig vigtig.

I begyndelsen gav flere af deltagerne udtryk for, at de var nervøse for at komme til kort i dialogen med de unge, fordi de unge havde prøvet meget mere og kendte de nyeste stoffer. Men interviewene med de unge viste, at de unge bestemt ikke vidste alt. Tværtimod hersker der mange myter om rusmidlerne blandt de unge – og derfor er det selvfølgelig vigtigt, at døgmedarbejderne er klædt på til at kunne gå ind i en dialog med de unge og forhåbentlig få aflivet nogle af myterne.

De faglige input i projektet tog udgangspunkt i deltagerne konkrete dagligdag, og der var undervejs mulighed for diskussion af inputtene – selv faktuel viden kan der jo være forskellige tolkninger af.

Ud over oplæg på projektets arbejdsseminarer tog flere af deltagerne initiativ til at få eksperter til at

holde oplæg på deres eget anbringelsessted, fx med udgangspunkt i konkrete problemstillinger hos enkelte unge.

Et mere nuanceret syn på rusmidler

Gennem diskussion af holdninger og de faglige input har deltagerne fået nuanceret deres syn på rusmidler betragteligt.

I begyndelsen af projektførløbet omtalte mange ethvert forbrug af (i hvert fald illegale) rusmidler som 'et misbrug' – også i dialogen med de anbragte unge. Men der er jo forskel på, hvordan de unge bruger rusmidler. Nogle af de unge (og heldigvis langt de fleste) nøjes med at **eksperimentere** med forskellige rusmidler. De gør det, fordi det er sjovt, fordi vennerne gør det, eller simpelthen fordi rusmidlerne er tilgængelige. Andre unge udvikler i løbet af kortere eller længere tid **et skadeligt forbrug** af rusmidler, dvs. at forbruget har et omfang, der skader den unge fysisk, psykisk eller socialt.

Når en udsat ung er anbragt uden for hjemmet, kan det selvfølgelig diskuteres, om ikke næsten enhver form for rusmiddelbrug er skadeligt for den unges udvikling? Den unge vil ofte qua sin baggrund og situation i øvrigt være særlig udsat for at udvikle et skadeligt forbrug af rusmidler. Og det blev da også heftigt diskuteret undervejs i projektførløbet... Konklusionen blev, at det altid må bero på en konkret vurdering af den enkelte unge og dennes situation.

Nuanceringen betød også, at flere af deltagerne fik øjnene op for, at det ikke kun handler om illegale rusmidler som hash og feststoffer, men også om alkohol. Fx havde et af anbringelsesstederne gennem længere tid mistanke om, at en ung var påvirket af rusmidler, men selv om den unge flere gange indrømmede, at han havde røget hash, viste urinprøverne intet. Først efter et stykke tid gik det op for døgmedar-

bejderne, at den unge drak (lugtfri) alkohol. Den unge selv anså alkohol for et stort tabu og ville derfor hellere tale om hashen – der var jo så mange andre i hans omgangskreds, der røg hash.

Samlet set betød nuanceringen af synet på rusmidler, at deltagerne var enige om, at anbringelsesstederne har (mindst) to store opgaver i forhold til anbragte unges brug af rusmidler:

1. Anbringelsesstederne skal både kunne opdrage og guide de unge til et fornuftigt forhold til rusmidler (**den opdragende og omsorgsgivende indsats**). Det vil bl.a. sige at få den unge til at passe på sig selv og undgå farer, at formidle normer om rusmidler og at formidle viden om rusmidlerne og deres virkning, så de unge ikke (kun) får deres viden fra andre unge – eller fra pusheren for den sags skyld.
2. Anbringelsesstederne skal også kunne hjælpe og støtte de unge, der har (et begyndende) skadeligt forbrug af rusmidler (**den socialpædagogiske og behandlende indsats**). Dvs. arbejde motiverende, hjælpe den unge med at opsætte mål og finde metoder og støtte den unge i at stoppe det skadelige forbrug, støtte den unge i at fastholde forandringerne – og ikke mindst: være parat til at rumme, at den unge får tilbagefald undervejs og hjælpe den unge tilbage til en acceptabel situation.

Vigtigt at turde være åben og gå i dialog med de unge

I takt med, at projektdeltagerne fik mere viden, fik diskuteret holdninger og fik drøftet deres hidtidige praksis med andre, har de også vist større åbenhed om rusmidler i deres dialog med de unge.

Det lyder måske banalt, for sådan er det jo med de fleste udfordringer: Jo, mere man ved, og jo bedre man er klædt på, jo nemmere er det at overkomme udfordringen. Men

ikke desto mindre har det forandret flere af deltageres tilgang til de unge på et meget konkret plan. På et af anbringelsesstederne havde man fx tidligere en holdning om, at enhver snak om rusmidler ved spisebordet skulle stoppes. Det blev betragtet som en form for 'tør-fix', og eftersom man under ingen omstændigheder ønskede rusmidler på anbringelsesstedet, måtte de unge stoppes, lige så snart de begyndte at tale om rusmidler. Projektdeltageren ændrede dog praksis ved på et tidspunkt at lade de unge fortsætte samtalen. Deltageren fandt ud af – og fik samtidig vist sine kollegaer! – at de unges samtale om rusmidler sagtens kunne styres, og at en større åbenhed samtidig gav mulighed for at få aflivet nogle af de unges myter om hash (fx at alle danske unge ryger hash). Desuden gav det døgnmedarbejderne en værdifuld viden om, hvor meget de unge egentlig vidste om rusmidler – og dermed også en indikation på, hvor erfarne de unge var med hensyn til rusmidler.

At handle konkret – sammen med de unge

I den sidste halvdel af projektforsøbet var målet at få udviklet og afprøvet en række metoder og redskaber, som kunne bruges direkte i både den opdragende/omsorgsgivende og den

socialpædagogiske indsats på anbringelsesstederne og både i det individuelle arbejde og i arbejdet med hele gruppen af unge på anbringelsesstedet.

En væsentlig læring her var, at der ikke nødvendigvis skal nye redskaber til. Mange af de pædagogiske metoder og tilgange, som deltagerne i øvrigt bruger i arbejdet med de anbragte unge, kan naturligvis også bruges i forhold til rusmidler. Men deltagerne har også fundet inspiration i nogle af de metoder og redskaber, som fx Stofrådgivningen benytter i deres ambulante behandlingstilbud til unge, der har problemer med rusmidler. Deltagerne har også selv udviklet redskaber, der kan bruges i arbejdet med de anbragte unge. (En nærmere gennemgang af, hvilke redskaber deltagerne afprøvede og udviklede i projektet, kan ses i *'Døgnanbragte Unge og Rusmidler – en håndbog for døgnmedarbejdere'*, se senere.)

Udgangspunktet for en indsats, uanset hvilken, må altid tages i den enkelte unge og pågældendes konkrete livssituation. Den grundholdning havde de fleste af deltagerne allerede inden projektet. En metode kan være virksom i indsatsen over for én ung, mens den slet ikke virker på en anden ung. Men undervejs blev flere af deltagerne opmærksomme

på, at de nok især havde været op-
taget af metoder, der gav en **ydre
styring** af de unges forbrug af rus-
midler. Som **døgn**-anbringelsessted
har man mulighed for fx at mands-
opdække en ung i en given periode
for på den måde at skærme den unge
fra rusmidlerne – eller for at afruse/
sanktionere. Flere af de deltagende
anbringelsessteder benyttede sig fx
af ophold i ensomt beliggende som-
merhuse i Sverige i flere uger. Men
hvis der alene bliver fokuseret på
ydre styring, lærer den unge ikke
selv at tage ansvaret, **indre styring**.
Det vil sige, at den unge ikke nød-
vendigvis bliver mere motiveret for
at ændre sit forbrug af rusmidler af
en tur i sommerhus. Måske 'skin-
tilpasser' vedkommende sig bare for
at få lov at komme tilbage igen – og
fortsætte sit forbrug af rusmidler?

En kombination af indre og ydre
styring viste sig at være brugbar i ar-
bejdet med især de unge, der havde
eller var på vej til at udvikle et skade-
ligt forbrug. Fx fandt et par af delta-
gerne ud af, at en konkret ung ikke
profiterede af at komme i sommer-
hus, lige da det blev opdaget, at han
(igen) havde været inde i en heftig
hash-periode, men først senere i for-
løbet. De første 3-4 uger kunne de
sagtens holde ham fra hashen ved at
tilbyde samtaler og aktiviteter, men
efter 4 uger havde han brug for en
mere indgribende indsats – og bad
selv om at komme i sommerhus i en
uges tid for at blive skærmet fra sin
egen lyst til igen at ryge.

Stort set alle deltagerne brugte
urinprøver primært for at kontrol-
lere og styre de unges brug af rus-
midler. Urinprøver vil formentlig
fortsat være et redskab i deltagernes
værktøjskasse – men der er kom-
met en større forståelse for, at der
skal være et pædagogisk motiv til at
bruge urintest. Fx ved at aftale med
en ung, at pågældende bliver testet,
hver gang han eller hun kommer til-
bage fra en hjemmeweekend, fordi
det kan hjælpe med at sige fra over
for kammeraternes pres.

Selv om deltagerne gennem
projektforløbet har fået langt flere
strengt at spille på i håndteringen
af de unges rusmiddelforbrug, er
de også opmærksomme på deres
egne begrænsninger. Mange gange
vil det være nødvendigt at tilkalde
ekspertbistand udefra, fx for at få en
psykologisk/psykiatrisk udredning
af, om der kan ligger en diagnose bag
den unges brug af rusmidler. Men
i modsætning til tidligere ser delta-
gerne lidt mere nuanceret på brugen
af eksperter: De unge skal ikke bare
sendes hen til en given ekspert for at
få løst deres problem – indsatsen må
ske i et tæt samarbejde mellem eks-
pert og anbringelsessted. Og selve
behandlingen ligger først og frem-
mest i den pædagogiske indsats på
anbringelsesstedet.

Udfordring – ja, men ikke umuligt!

Det overordnede budskab fra ud-
viklingsprojektet 'Døgnanbragte
Unge og Rusmidler' er meget en-
kelt: Det kan være en udfordrende
cocktail for anbringelsesstederne at
skulle arbejde med de unges brug
rusmidler, hvad enten det 'blot' er
et eksperimenterende forbrug, eller
det er blevet til et skadeligt forbrug.
Men det er ikke umuligt. Og så er
det nødvendigt! Rusmidlerne er
kommet for at blive – og de døgnan-
bragte unge bliver også nødt til at
kunne håndtere rusmidler, når de
møder dem på vejen. Det er (bl.
a.) anbringelsesstedernes opgave at
ruste de anbragte unge til dét. An-
bringelsesstederne bliver **nødt til** at
kunne håndtere unges brug af rus-
midler!

I efteråret 2008 fik medierne nys
om et par tragiske dødsfald pga.
rusmidler på et anbringelsessted for
unge. Det betød et par ugers heftig
debat i medierne om, hvordan det
kunne ske. Resultatet blev: en fyret
leder, en lukket institution og en
kæmpe skideballe til tilsynsmyndig-
hederne. Politisk blev det besluttet
at iværksætte (endnu) en undersø-
gelse af tilsynet med landets anbrin-

gelsessteder. Mon det vil betyde, at
anbringelsesstederne bliver bedre til
at håndtere unges brug af rusmidler
fremover...?

Vi mener, at dét, der skal til, er:

- fokus på de døgnanbragte unges
brug af rusmidler
- en grundig kompetenceudvikling af
døgnmedarbejderne
- en anerkendelse fra døgnmedarbej-
derne om, at der skal ses nuanceret
på de døgnanbragte unges brug af
rusmidler.

Nogle af de unge, der anbringes
på døgninstitutionerne, vil have et
(begyndende) skadeligt forbrug af
rusmidler, men for de fleste vil rus-
middelforbruget være af eksperimen-
terende karakter – og dermed
primært et opdragelsesproblem,
som anbringelsesstedet selvfølgelig
skal tage sig af på linje med fx kære-
ste problemer og løsrivelse fra fami-
lie/voksne. ■

En tidligere artikel om projektet blev bragt i STOF
nr. 10, 2007. Læs den på www.stofbladet.dk.

Projekt 'Døgnanbragte Unge og Rusmidler' blev
planlagt og styret af artiklens forfattere i samar-
bejde med Stofrådgivningen ([www.stofraadgiv-
ningen.dk](http://www.stofraadgiv-
ningen.dk)). Projektet blev støttet økonomisk af
Egmont Fonden og Sygekassernes Helsefond.
Flere oplysninger om projektet på: [www.pihl-in-
klusive.dk](http://www.pihl-in-
klusive.dk) og www.spuk.dk, hvor der også er mu-
lighed for frit at downloade 'Døgnanbragte Unge
og Rusmidler – en håndbog for døgnmedarbej-
dere' med nogle af de metoder og redskaber, som
er udviklet og afprøvet i projektforløbet samt en
lydbog/mp3-fil, hvor bl.a. deltagerne og anbragte
unge fortæller om erfaringerne fra projektet.